

Futuristiska idéer som slagit igenom – och inte

Av Johan Jarnestad & Anna Davour

HAR SLAGIT IGENOM

HAR INTE SLAGIT IGENOM

KÖTTALTERNATIV

”Syntetisk mat” och mat baserad på svamp odlad i tankar är vanligt i både äldre och nyare sf. Numera är det vanligt med svampbaserade alternativ (Quorn) eller varianter som är gjort på soja (Oumph, Impossible burger, osv). Exempel: Biffstek gjord av jästsvamp i *The edible conflict* (Konflikten som kunde undvikas), 1950 av Isaac Asimov.

MIKROVÅGSUGN

Mikrovågsugnen hade funnits i experimentella versioner sedan 1933, och den futuristiska känslan i att laga mat med radiovågor gjorde sig bra i science fiction. På 1970- och 1980-talen när mikron började bli kommersiellt tillgänglig beskrevs den ofta i sf-aktiga ordalag. Exempel: Färdigförpackad mat tas fram och kan ätas direkt efter högfrekvensuppvärmning i *Space cadet* (Rymdkadetten), 1948, av Robert A. Heinlein.

PERMANENT BEMANNAD RYMDSTATION

Många rymdberättelser handlar om andra planeter, eller om tillvaron ombord på ett skepp. Men konstgjorda livsmiljöer i rymden har också funnits med, och en av de första var novellen *The brick moon* (1869) av Edward Everett Hale. Sedan 2001 finns det ständigt människor på plats på den internationella rymdstationen ISS. Exempel: Den tillverknings- och jordövervakningsstation som presenterades i Disneys tv-program *Man and the moon*, 1955.

ROTERANDE RYMDKOLONIER

Idén om att låta en rymdstation snurra runt sin axel för att skapa artificiell gravitation har funnits sedan tidigt 1900-tal. På 1970-talet gjorde fysikern Gerard K. O'Neill och hans studenter beräkningar på möjligheterna och populariserade en idé om jättelika roterande cylindrar. Roterande stationer behöver vara stora, och de praktiska och ekonomiska utmaningarna ligger bortom de nuvarande rymdprogrammen. Exempel: Rymdstation utformad som ett dubbelt hjul i filmen *2001: A space odyssey* (År 2001 – Ett rymdäventyr), 1968.

FLYGANDE BIL

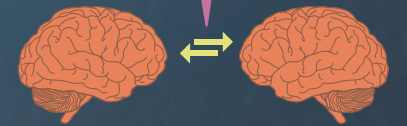
Bilen kom att prägla 1900-talet, både socialt och genom infrastruktur och samhällsplanering. Kommer vi att ha samma sak i framtiden, bara mycket häftigare och bättre? Svärbilar och andra flygande anordningar har uppfunnits gång på gång, men aldrig blivit praktiska eller effektiva nog för att massproduceras. Exempel: Polissbil, ”spinner”, som både kan köras på marken och flyga i luften, i filmen *Blade Runner*, 1982.

BILDTELEFON

Idén om att kunna se den man pratar med i telefonen har funnits med nästan ända sedan telefonen uppfanns. Efter många misslyckade försök att lansera bildtelefonapparater är det i dag vardagsmat med videosamtal över internet. Exempel: Uppfinningen *phonotelephot* gör det möjligt att överföra bilder lika väl som ljud, i novellen *In the year 2889* (först publicerad på engelska, 1889) av Jules Verne och Michel Verne.

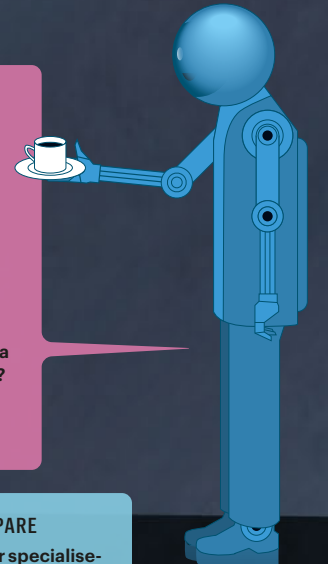
TELEPATI

Många science fiction-berättelser beskriver tankeläsning eller olika former av tyst kommunikation direkt mellan två hjärnor. Under 1900-talet förekom en del forskning om olika parapsykologiska fenomen, som sf-författare och redaktörer var mycket intresserade av. Inget av detta ledde dock till några riktiga upptäckter. Nutida forskning om att läsa av tankemönster från hjärnan är ännu i sin linda och kräver specialistutrustning. Exempel: Tvillingar kan kommunicera med tankeläsning, även snabbare än ljuset, i *Time for the stars*, (*Stjärnorna väntar*), 1956, av Robert A. Heinlein.

DEN MÄNNISKOLIKNANDE MEDHJÄLPAREN

Ordet ”robot” kommer från en pjäs av den tjeckiske författaren Karel Čapek, som handlar om konstgjorda arbetare. De beskrivs som organiska varelser, men ordet har sedan använts om mekaniska maskiner. Robotar i människoform finns redan, men de kan inte göra lika mycket som sf-robotarna kan. Och vill vi ens ha helt människoliknande betjänter? Exempel: En avancerad form av människolik robot, hubot, i tv-serien *Äkta människor*, 2012–2013.

ROBOTDAMMSUGARE/ROBOTGRÄSKLIPPARE

Sf-robotar är ofta människolika, men mer specialiserade varianter har också skildrats. I vissa villaområden har nu nästan alla en robotgräsklippare som sköter gräsmattan, och själv går tillbaka till laddningsstationen när det behövs. Robotdammsugare är också ganska vanliga, även om de inte tar bort behovet av att städa själv ibland. Exempel: En robotkrabba sköter om en trädgård i *Neuromancer*, 1984, av William Gibson.

MATPILLER

Tänk att inte behöva frakta runt mat på expeditioner, och att inte behöva ta matpauser mitt i något viktigt arbete. Ett piller som ger all näring som behövs är en gammal fantasi, som funnits i sf sedan 1800-talet. Tyvärr går det inte att få in tillräckligt mycket energi i ett piller som kan sväljas helt. Exempel: Pillerbricka med olika livsmedel i kompakt form, i filmen *Conquest of space*, 1955.

